

Felnőttképzés, felnőttkori tanulás¹

1. A probléma lehatárolása

A felnőttkori tanulás értelmezése

Elemzésünk a felnőttkori tanulás teljes spektrumára kiterjed. A felnőttkori tanulásba *minden formális, nem-formális és informális tanulási tevékenység beleértendő, amely tudás, készségek és képességek fejlesztése céljából történik, személyes, állampolgári, társadalmi és/vagy foglalkoztatási szempontból.*² Nem korlátozódunk tehát a szervezett formában megvalósuló felnőttképzésre és az iskolai rendszerű felnőttoktatásra, túllépünk a jelenlegi felnőttképzési törvény csak a célirányos képzéseket felnőttképzésnek tekintő szűkítő definícióján, és főleg nem korlátozódunk a közvetlen munkaerőpiaci célokat követő képzésekre.

Az Európai Unióban három évtizede központi szlogen az egész életen át tartó és az élet teljes körére kiterjedő tanulás (LLL & LWL) fontossága. A felnőttkori tanulás szükségszerűsége azonban gyakran eltorzítva, képzőintézményi vagy gazdasági érdekek mentén jelenik meg, miközben a tanulás széles értelmezéséről, benne annak a szociálbiológiai kihívásnak a kezeléséről, amely a modern embert, közösséget és társadalmat elérő *adaptációs válsághelyzettel* írható le, kevés szó esik.

A modern társadalmak alig néhány száz évesek, politikai értelemben 1789-et követően (fokozatosan), gazdasági és a munkát, életmódot, városiasodást átalakító értelemben csak a második ipari forradalom (1870-1914) óta vesznek körül bennünket. A munkáról és tanulásról alkotott mai gondolkodásunk egyidős a bérmunka társadalmának kialakulásával. Történelmi léptékben szemlélve alig néhány generációra nyúlik vissza, mégis ebben a keretben értelmezzük a világot, amely azonban a negyedik ipari forradalom hatására nagyon is átalakulóban van.

A 20. századot a bérmunka társadalma és a hozzá kapcsolódó foglalkozásprezstízs- és identitásvizsgálatok uralták. Ez ma, 2021-ben egészen másként van.

Mi változott röpké 30 év alatt? Miért kellene más felnőttképzési szakpolitikát csinálni itthon is?

Elsősorban az egyéni, közösségi és társadalmi folyamatok drasztikus átalakulása miatt. Ennek végiggondolásával érdemes indítani a felhasználói igényekre és szükségletekre reflektáló felnőttképzés stratégiáját, és nem az intézményrendszerek oldaláról. Ezek a tények (megatrendek) az alábbiak:

- *sokkal tovább élünk;*
- *tovább maradunk önállóak* (relatív egészségesek), és nem tudunk mit kezdeni az így nyert személyes életévekkel;
- *a modern technológia* az egyéni életpályán belül formálja át megélhetésünk kereteit, de *nemcsak a foglalkozásunk, állásunk tartalmát, hanem mindennapi életmódunkat is;*
- az élet minden területén felértékelődtek *a nem-kognitív készségek;*
- *a munka, a foglalkozás részben elveszíti társadalomszervező erejét*, helyére a fogyasztási és más identitások lépnek; identitásunkat nem a foglalkozásunk határozza meg elsősorban, hanem az információs buborék, ami körülvesz bennünket;

¹ Az elemzéshez felhasználtuk Borbély-Pecze Tibor Bors: Felnőttképzés, felnőttkori tanulás, társadalom és munkapiac a 21. század elején c. cikkét. (Megjelent az Új Munkaügyi Szemle II. évfolyam 2021/3. számában.)

² Az Európai Tanács (2002/C 163/01) az egész életen át tartó tanulásról.

- a globalizáció okán (globális értékláncok) az egyes államok munkaerőpiaci és munkaszervezési kiszolgáltatottsága rendkívüli módon megnőtt, a nemzeti munkaerőpiacon is a nemzetközi követelményekhez kell igazodni.

A felnőttkori tanulást és ennek részeként a felnőttképzést számos olyan mítosz is körülengi, amelyekkel le kell számolni egy új felnőttképzési szakpolitika kialakításakor. A mítoszokkal való leszámolás célja legkevésbé sem az, hogy a szakpolitika kevésbé tartsa fontosnak a felnőttkori tudásfelhalmozás szabályozási és finanszírozási eszközökkel való támogatását, csak az intézkedések korlátozott hatókörére és a preferenciák meghatározásának szükségességére szeretnénk felhívni a figyelmet.

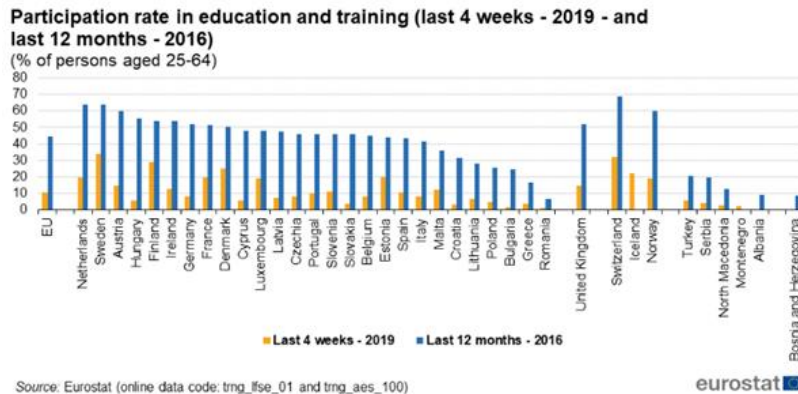
Az alábbiakban felsorolunk és cáfolunk néhány ilyen mítoszt:

- *Nem igaz, hogy a munkaerőpiaci alkalmazkodás érdekében a felnőtt lakosság kompetenciaszintjét általánosan és folyamatosan növelni kell (upskilling). Ugyanis:*
 - egyfelől a munkaerőpiaci alkalmazkodás lefelé vagy horizontálisan is elképzelhető; ezért is helyesebb a re-skilling szóhasználat, amely magyarul jelenthet átképzést, de megfelel a részleges szaktudást adó rövid felnőttképzési tanfolyamok tartalmának is;
 - másfelől önmagában az, ha képzéssel lehetővé válik a foglalkoztatottak számának a növelése sem hatékonyabb, sem boldogabb társadalmat nem eredményez (vö. munkatömeg téveszme), az egyének megélhetését pedig más módon is lehet biztosítani.
- *Nem igaz, hogy a lakosság képességszintje és a nemzet gazdagsága egyenesen arányosak egymással, azaz minél többet költ egy ország képzésre és minél jobban növeli a kibocsátást, annál nagyobb szelvet hasíthat ki a magas kereskedelmi értéket jelentő világgazdaságból, így növelve a béreket, az életszínvonalat. Ugyanis:*
 - az emberi tőke, bármennyire fontos is, csak egy a termelési tényezők sorában (nyersanyag, tőke, lokáció stb.), ezért annak számolatlan felhalmozása önmagában nem segíti elő a gazdasági fejlődést;
 - a globális értékláncok korában a belépési korlátok többnyire igen magasak, és a beruházástőke-szegény országok (vö. a közepes fejlettség csapdája) fejlődése önmagában a humántőke emelésével nem kivitelezhető.
- *De az sem igaz, hogy a gépek, a mesterséges intelligencia átveszik az emberek munkáját, ezért nem kell képezni. Ugyanis:*
 - a ma rendelkezésünkre álló legtöbb adat azt mutatja, hogy a „munka nem vesz el, csak átalakul”, ahogyan már annyiszor tette a történelmünk során.
- *Nem igaz, hogy a felnőttkori tanulás lényegében az alkalmazkodási kényszer (társadalmi, munkaerőpiaci) eredménye. Ugyanis:*
 - számos olyan tanulást, akár szervezett képzést is ismerünk, ahol ezek a szempontok nem játszanak szerepet, és a motiváció önmagunk és a körülöttünk lévő világ jobb megismerése, életminőségünk javítása
- *Nem igaz, hogy a munkaadó, a vállalat az egyetlen racionális felnőttképzési döntéshozó, ezért nekik kell adni minden forrást. Ugyanis:*
 - mai közgazdaságtani tudásunk szerint nem mindig a „tulajdonosi szemlélet” igazgatja a vállalatok humántőke-beruházásait, sőt!
 - s ha még így is lenne, a piaci kudarcok tárháza széles, az információs aszimmetria és a hibás állami intézkedések következményeként a vállalatok sem képesek minden esetben hatékony döntéseket hozni.
- *Nem igaz, hogy az egyén szuper rugalmas a 21. században, tehát korlátok nélkül újra és újra átképezhető, ugyanis:*

- o egy társadalomban többségében átlagos képességű emberek végeznek átlagos munkatevékenységeket, és életpályánk során kulcs- és szakmai kompetenciakészletünk azon részei válnak rutinná (azaz készséggé), amelyeket folyamatosan gyakorlunk;
- o tehát igaz az a HR-es mondás, hogy „mindenkiből lehet eladót képezni {a befelé forduló, számokkal élő raktárosból is}, csak az a kérdés, hogy milyen áron”. Sem a társadalom, sem a vállalat, sem a háztartás, de az egyén sem képes végtelen mennyiségű költséget (főként, ha ideértjük a társadalmi időt is) felvállalni egy átképzés érdekében;
- o a valóság tehát az, hogy életkorunk és pályánk előrehaladtával mindannyian saját szakmánk „foglyaivá válunk”, át- és továbbképezni csak meglévő kompetenciák alapján lehet (ennek igényét szolgálják ki egy modern társadalomban az életpálya-tanácsadási/karrier-tanácsadó és validációs rendszerek).

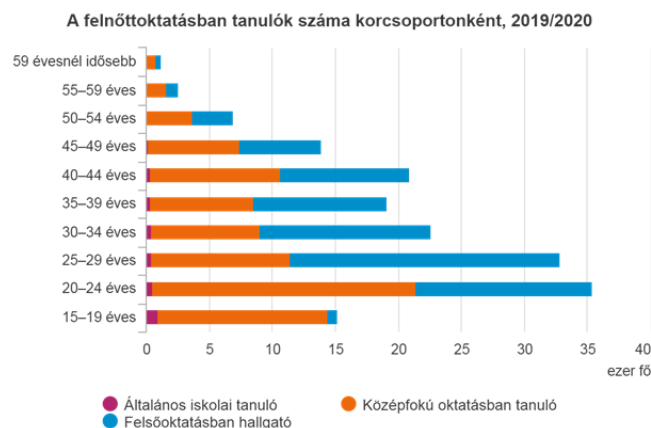
2. Helyzetkép és problémafeltár

A felnőttképzésben, felnőttkori tanulásban való részvétel Magyarországon lényegesen *elmarad az EU átlagától*.³ Ez igaz a vállalatok képzési részvételére is. Különösen alacsony az alacsony iskolai végzettségűek bevonódása. Ebben szerepet játszik, hogy az iskolai oktatás hiányosságai következtében nem megfelelő a tanulási készségük és a tanulási motivációjuk.

1. ábra: A felnőttképzésben való részvétel a Munkaerő-felvétel (4 hét) és a Felnőttképzési felmérés (12 hónap) alapján. (A két felmérés közül a Munkaerő-felvétel nem tartalmazza a minden munkavállaló számára évente kötelező éves munkavédelmi oktatást, míg a Felnőttképzési felmérés tartalmazza azt)

³ A helyzet átlátását nehezíti, hogy a felnőttkori tanulókkal kapcsolatos adataink származási, előállítási szempontból többfélék. Egyfelől rendelkezünk lakossági, illetve vállalati önbevalláson alapuló lekérdezésekkel (pl. MEF, AES, CV). Másrészt elérhetőek a tanulók és a felnőtt lakosság képességeit mérő nemzetközi/nemzeti pedagógiai tesztek (pl. OH OKM, OECD PISA, PIAAC). Harmadrészt léteznek hatósági adatgyűjtések, amelyek esetében nagyon különböző időtávokban (negyedéves felmérések vs. census) és válaszadói körből (vállalatok, felnőttképzők (FIR/FAR), képzők) adnak meg adatokat.

(Forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/oktatas1920/index.html>)

A felnőttkori tanulásban való részvételt *növelte*, hogy az utóbbi években EU támogatással számos program folyt az alapkészségek fejlesztésére, illetve hogy két szakképesítés/szakma megszerzése mindenki számára ingyenessé vált. A képzések *eredményessége azonban kérdéses*.

Bár az állami szabályozás a felnőttképzési törvény módosításával enyhült, az *állam még mindig túlzott szerepet játszik a képzések tartalmának a meghatározásában*. Az iskolarendszeren kívüli képzések finanszírozásából és szervezéséből viszont kivonul az állam: *csökken a képzés szerepe a foglalkoztatáspolitikában, és alapvetően a vállalatokat tekintik a felnőttképzés színtereinek, megrendelőinek*.

A közszolgálatok területén (oktatás, egészségügy, bíróságok, szociális szféra, közművelődés stb.) dolgozók számára szervezett *kötelező továbbképzési rendszerek* rugalmatlanok, a szabályozás elsősorban a részvételt, esetleg a végzettség megszerzését ösztönzi, nem méri a hatásosságot és hatékonyságot, sokszor hiányzik a minőségbiztosítás és a monitoring, a kínálatot a résztvevői igények helyett sokszor a preferált képző intézmények és a projektek szükségletei határozzák meg. Hasonló a helyzet általánosságban is a *támogatott képzéseknél*.

Magyarországnak nincs érvényes Lifelong Learning Stratégiája⁴, és nincs önálló felnőttképzési stratégia sem.

A felnőttképzési *kutatások* évek óta szünetelnek, a korábbi kutatások és a projektekben megvalósult *fejlesztések* eredményeit nem hasznosítják. Jelenleg folyó programok keretében várható valamifajta pályakövetés és munkaerőpiaci előrejelzés megvalósítása, azonban a felnőttképzési nyilvántartás ennek érdekében történt átalakítása sok esetben *túlzott adminisztrációval jár és adatvédelmi aggályokat* vet fel. A közművelődés terén a szakmai háttérrel biztosító *Nemzeti Művelődési Intézetet* Lakitelekre telepítették és a Lakiteleki Népfőiskola Alapítvány tulajdonába adták.

Nem megoldott az előzetes tudás elismerése, a korábban megszerzett, ill. nemzetközi képesítések *ekvivalenciája*, a nemformális vagy informális képzésben szerzett kompetenciák *elismerése és nyilvántartása (validáció), a készségek mérése*.

Az uniós kötelezettség ellenére nem történt meg az ESCO *kompetencialista* foglalkozásokhoz kötése, és nem lehetséges az alapképességek szintezése, értékelése. A Magyar Képesítési Keretrendszer kialakítása és szakképesítésekhez kötése ugyan megtörtént, de a nyelvi keretrendszerrel ellentétben a szintezés nem közzismert, így nem szolgálja a transzparenciát, a besorolásokra, alkalmazási feltételre nincs hatása. A DigKomp rendszer fejlesztése még az elején tart.

⁴ A 2005-ben készült stratégia nem lett aktualizálva, és mára feledésbe merült.

A szakpolitikai gondolkodásban *a közművelődést és a könyvtárakat nem tekintik a felnőttképzés részének*, holott a képzések jelentős hányada ezen a szinten folyik, és a felnőttképzés terén csak ezen a területen jelenik meg a közszféra (az önkormányzatok) bármiféle feladatellátási kötelezettsége.

A tanulást, a tanulásba való bekapcsolódást támogató ökoszisztéma nem megfelelő. A munkaerőpiaci célú képzésekbe bekapcsolódást segítő hálózat (munkaügyi központok, Foglalkozási Információs Tanácsadók, Álláskereső Klubok) gyakorlatilag *felszámolásra került*, a közművelődési infrastruktúra és humán erőforrás fenntartására kevés pénz jut, a közművelődési dolgozók közalkalmazotti jogviszonyának megszüntetése megkönnyíti a szakemberek elbocsátását. A hátrányos helyzetű térségekben lakók, dolgozók számára *nem elérhetők a képzések* – ez igaz a kötelező továbbképzésekre is. *A digitális képzésekhez és szolgáltatásokhoz sem a lakosság, sem a képzők nem kapnak elegendő segítséget* (módszertan, szolgáltatások, eszközök, tartalom), nem fordítódik kellő figyelem az *online önképzés* feltételeinek biztosítására. Nem elegendő a *tájékoztatás* sem a képzési, ill. a képzések által biztosított lehetőségekről, sem a képzők, képzések minőségéről. Hiányoznak olyan fontos *szolgáltatások*, mint a kompetenciafelmérés, a validáció (ezekhez sem módszerek, sem intézményi háttér, sem szabályozás nem áll rendelkezésre), elégtelen a képzési és pályatanácsadás, néhány projekt kivételével nem lehetséges mentorálás.

A költségvetésben jelenleg külön szerepel a közművelődési tevékenység, a köz- és felsőoktatás és a szakképzés. Megszűntek, ill. a közeljövőben megszűnnek a felnőttképzésre, szakképzésre elkülönített költségvetési források. Túlzottan nagy a projekt alapú finanszírozás aránya, ami lehetetlenné teszi a hosszú távú programokat. Ez különösen szembetűnő a digitális fejlesztéseknél (helyi digitális szolgáltatások, információs rendszerek, eszközellátás, tartalomfejlesztés).

A részvételt ösztönző költségek között *túlzott az iskolai szakképzésre fordított összeg aránya*. Bár a *felnőttképzési hitel* bevezetése üdvözölhető, a felnőttképzési adókedvezmény megszűnése óta nincs olyan nem projekt jellegű eszköz, amelyen keresztül az állam, a vállalatok *vissza nem térítendő módon* tudnának hozzájárulni az egyén saját döntésével és felelősségvállalásával történő képzéséhez, ez megnehezíti a gazdaság fejlődéséhez szükséges szakmai készségekhez való hozzájutást.

A problémák mellett *a stratégia meghatározásánál nem szabad megfeledkezni az erősségekről sem*.

A felnőttkori tanulóhoz rendelkezésre állnak *megfelelő végzettségű szakemberek* (művelődésszervezők, közösség-szervezők, munkavállalási tanácsadók, andragógusok) és létezik *intézményrendszer* (felnőttképző cégek, képzést végző civil szervezetek, kiterjedt közművelődési és könyvtári intézményrendszer, felnőttoktatást folytató iskolák), *tapasztalatokkal rendelkezünk* a támogatott munkaerőpiaci képzések, a pálya- és képzési tanácsadás és az állami képzőrendszer (regionális képzőközpontok) terén. Számos *értékes, de hosszabb távon nem hasznosított kutatás és fejlesztés* folyt hazai és nemzetközi projektekben.

3. Programjavaslat

Az OECD megújított Képesség Stratégiája⁵ olyan képesség-ökoszisztéma kialakítását javasolja az államoknak, amelyben *a képesség a) fejlesztése, b) hatékony alkalmazása és c) a képesség-utánpótlás biztosítása egyetlen regionális/nemzeti rendszerben történik, s amelyben a vállalat és iskola/képzőintézmény keretek lényegében elmosódnak*.

Ahogy a WHO többszörös prevenció definíciójából ismert, a megelőzés mindig olcsóbb, mint a kezelés. Nincsen ez másként a felnőttkori tanulás, a felnőttképzés esetében sem. A magyar fiatalok

⁵ OECD (2019): Skills Strategy 2019. Paris <https://www.oecd.org/publications/oecd-skills-strategy-2019-9789264313835-en.htm>

jóminőségű ifjúsági képzése munkaerőpiaci és társadalmi sikerességük feltétele, és egyben a felnőttkori tanulás és a felnőttképzés alapja is. Mint az ILO megállapítja: „...a fiatalok több időt töltenek az oktatásban, így hozzájárulva a munkaerő jövőbeni jobb képzettségéhez és képességéhez, hogy megbirkózzanak a munka világában bekövetkezett átalakulásokkal, amelyeket az új technológiák hoznak létre.„ Heckman szavaival: „Invesztáljunk elsősorban a bajok megelőzésébe és ne a már bekövetkezett gondok enyhítésébe. Invesztáljunk virágzó, sikeres életetekbe és ne abba, hogy megpróbáljuk korigálni a már bekövetkezett problémákat”⁶.

Az ifjúsági képzést nem felnőttképzéssel, hanem jó minőségű iskolai alapképzéssel kell megoldani. A második esély ifjúsági képzés sem felnőttképzés, hanem alapoktatás, ifjúsági nevelés (vö. az Ifjúsági Garancia Rendszer eredeti ajánlatát.) Tehát álláspontunk szerint az oktatási tárcának kell vele foglalkozni, és nem itt, hanem az ifjúsági képzést tárgyaló fejezetekben kell - kiemelten - foglalkozni vele.

Az érettségi és az első szakképesítés ingyenes megszerzésének a jogát és a nappali képzésnek megfelelően támogatott felsőoktatási képzést viszont mindenkinek biztosítani kell, életkortól és a képzés munkarendjétől függetlenül.

A további kompetenciafejlesztés lehetőségét megfelelő szolgáltatásokkal, ösztönzőkkel és támogatási konstrukciókkal kell biztosítani, amelyek rugalmasan alkalmazkodnak az igényekhez, és nem feltétlenül preferálják a kötöttebb képzési formákat (tehát nem szükséges preferálni a felnőttképzéssel szemben a felsőoktatást és az iskolai szakképzést, az önálló tanulással szemben a szervezett felnőttképzési kurzusokat). Biztosítani kell továbbá *felnőttképzés keretében is a megfelelő alapkészségek megszerzésének lehetőségét.*

Törekedni kell a felnőttkori tanulás különféle területeinek és a kapcsolódó foglalkoztatási és szociális rendszereknek, beavatkozásoknak *egy rendszerként való kezelésére.* A nemzetközi példákhoz igazodva szükséges a különféle ágazatokhoz tartozó *testületek, intézmények szoros együttműködése mind országos, mind helyi szinten.*

Biztosítani kell a *tanulási lehetőségek elérését* az ország egész területén, támogatni szükséges a digitális képzés és tanulás feltételeinek megteremtését.

Elengedhetetlen a *közművelődés civil szerveződéseket, egyházi és magánintézményeket is magába foglaló rendszerének támogatása.* Ez a helyi beágyazottság mellett azért is fontos, mert ez ad teret az *állampolgári kultúra fejlesztésének, a demokratikus készségekhez hozzájutást, a környezettudatosságot, a személyes és családi jólléthez szükséges ismereteket, a művészettel való találkozás készségeit és motivációját segítő, az időskori életminőséget javító képzéseknek.*

A felnőttkori tanulás költsége mind az egyén, mind a vállalkozás, mind az állam részéről *beruházásnak tekinthető,* amelynek hatékonyságát és hatásosságát vizsgálni kell. A *finanszírozás szabályozását új alapokra kell helyezni,* ennek során a *felnőttkori tanulás különféle formáit és céljait, valamint megrendelőit (egyen, vállalat, állam) egységes rendszerként kell kezelni.*

3.1 Rendszerszintű beavatkozások a felnőttkori tanulás és a felnőttképzés területén

- 1. Létre kell hozni és rendszeresen felül kell vizsgálni az egész életen át történő tanulás és művelődés stratégiáját és ennek részeként vagy ehhez kapcsolódva a felnőttképzési stratégiát.*
- 2. A formális oktatás támogatottsága ne függjön az életkortól és a képzés munkarendjétől: az érettségi és az első szakképesítés ingyenessége mellett a felsőoktatásban is a nappali képzéssel azonos módon szükséges szabályozni a felnőttoktatás támogatását. Az általános iskolai végzettség és a*

⁶ Heckman, J. J. – Humphries, J. E. – Kautz, T. (2014): *The Myth of Achievement Tests: The GED and the Role of Character in American Life.* University of Chicago Press, Chicago

részsakma (speciális esetekben az első szakma) megszerzésénél az ösztöndíjak és egyéb támogatások életkortól függetlenül járjanak.

3. Alapvetően át kell alakítani a finanszírozás rendszerét oly módon, hogy az egyén, az állam és a vállalat (amennyiben érintett) egyszerre játsszanak szerepet a tanulás finanszírozásában, a források felhasználásáról való döntésekben. A nemzetközi tapasztalatok és a hazai lehetőségek ismeretében meg kell vizsgálni mindazon megoldásokat, amelyek erre lehetőséget adnak – jelenleg ezek egyike mellett sem lehet még letenni a voksot. A legismertebb ilyen megoldás az *egyéni képzési számla*, amelynek felhasználásához az állam kedvezményeket ad, és amelyre az egyén, a vállalat, esetleg az állam képzésre és képzéshez kapcsolódó szolgáltatásra szabadon felhasználható forrásokat fizethet be.⁷, illetve a *képzési utalvány* (voucher) rendszer, de ide tartozhat az ingyenesen elérhető online képzések rendszere is. A *vállalatok szintjén* adó- és járulékkedvezményekkel érdemes ösztönözni a saját dolgozók képzésére.
4. Javasoljuk a *készségarancia bevezetését*: az alapkészségek – kiemelten a digitális készségek – meghatározott szintjének elérését államilag finanszírozott képzésekkel kell lehetővé tenni, speciális esetekben a részvételt lehetővé tevő támogatást is biztosítva.
5. Az *állam vonuljon ki* a képzési rendszerek és szereplők túlszabályozásából. Ott kell, lehet és szükségsszerű *állami ellenőrzést* (követelményeket, minőségbiztosítást) fenntartani, ahol vagy többségében az állam a foglalkoztató (védelem, igazgatás, oktatás stb.), vagy biztonsági, egészségügyi stb. okokból a szakmák, tevékenységek szabályozása szükséges. Emellett a *független vizsgaközpontok rendszerének* és a *felnttktképzési szerződésnek* kell biztosítania azt, hogy a képzés az általa ígért kimenetet adja.
6. Harmonizált *mérési rendszert* szükséges kialakítani a felnőttképzés társadalmi, gazdasági és egyéni eredményeinek mérésére *egyéni, intézményi, helyi és országos szinten*. *Folyamatszabályozás helyett kimenet- és hatásindikátorokat* érdemes képezni, amelyek figyelembevételét a döntéseknél kötelezővé kell tenni. Ennek egyik feltétele a *munkaerőpiaci és képzési helyzet nyomon követése, előrejelzése*, valamint a szigorúan *anonimizált életpálya-követés*, amely során nem az oktatási kimenet és a hozzá tartozónak vélt foglalkozás közötti megfelelést kell vizsgálni, hanem az aktív életpálya epizódjait szükséges követni (munkanélküliségi időszakok, inaktivitás, bér- és jövedelemváltozások). Emellett meg kell teremteni a *kompetenciák mérésének* feltételeit (szintezés és mérési rendszer), támogatott képzések esetén rendszerbe kell állítani a képzéssel elért *kompetenciaváltozás mérését*. A résztvevői *elégedettségmérés* eredményeit nyilvánossá kell tenni. Rendszerbe kell állítani a képzést érintő intézkedések előzetes *hatásvizsgálatát* és utólagos *hatékonyságvizsgálatát*.
7. A bármilyen formában megszerzett kompetenciák elismerésére megfelelő minőségű és kiterjedtségű *validációs rendszert* kell létrehozni. Biztosítani kell a *végzettségek és kompetenciák egyéni nyomon követését* és igazolását („kompetenciakártya”).
8. Állami feladat a *tanulástámogató ökoszisztéma* (infrastruktúra, szolgáltatások, tartalmak, képzett humánerőforrás) kialakítása és fenntartása (nem Operatív Program alapú ad hoc fejlesztésekkel). A településeken álljon rendelkezésre jelenléti és/vagy digitális képzési helyszín, megfelelő infrastruktúrával és humán erőforrással. Ehhez *emelni szükséges az önkormányzatok számára a közművelődés jogszabályban előírt feladataira biztosított forrást és ellenőrizni kell ezen feladatok végrehajtását*, és meg kell teremteni az *oktatási intézmények felnőttképzési hasznosításának* szabályozási feltételeit.
9. A *foglalkoztatási támogatások* rendszerét alapvetően át kell alakítani. A képzést, a szolgáltatásokat, a pénzbeli és a munkaadók számára nyújtott támogatásokat egységben szükséges kezelni, vizsgálni kell az egyes eszközök és eszközcsomagok hatékonyságát. A

⁷ Ilyen jellegű finanszírozásra hazai példa a korábbi felnőttképzési adókedvezmény, az egészségpénztár, az egyes közszolgálati jogviszonyban dolgozók továbbképzési rendszerei, a babakötvény.

képzési ajánlatok és támogató eszközök *személyre szabása* érdekében képzett munkavállalási tanácsadók bevonása és a támogató intézményrendszer átalakítása, a kormányhivatalok alóli kiszervezése szükséges. A vállalatok által szervezett képzések mellett szükséges a foglalkoztathatóságot szolgáló, vállalati keretben nem megvalósítható képzések támogatása is.

10. A tanulás és munkavégzés határai ma már összefolynak, tehát a nemzetközi példákhoz igazodva *olyan, szociális feladatokat is ellátó állami tanulás- és munkakeresés-támogató ügynökséget kell létrehozni, amely a két területet egyetlen tető alatt kezeli (one-stop-shop)*. Ennek az ügynökségnek az oktatási és munkaügyi területeket irányító minisztériumokhoz egyszerre kell tartoznia. *Az egyéneknek egyetlen - a tanulás minden formáját és színterét magában foglaló - tanulási terve és ehhez egyéni finanszírozási kerete kell legyen.*
11. Az eddigi elszigetelt uniós tudástranszfereket az oktatás és munkaügy területén össze kell építeni egyetlen rendszer alá, ahogyan az európai LLL stratégia ezt megfogalmazta és az Európai Oktatási Tér megköveteli⁸. Ennek megfelelően a pályaorientáció, karrier-tanácsadás, validáció, mentorálás mint *online vagy személyes szolgáltatás egyetlen állami ügynökségi tető alatt legyenek elérhetőek*. (Ez nem jelenti azt, hogy minden szolgáltatást az ügynökségnek kell belülről biztosítania.)
12. A felnőttképzés területén kiemelt feladat *a digitális kornak való megfelelés*. A felnőttkori tanulás és a felnőttképzés digitalizálása alapvetően a hálózati, eszközellátottsági és készségbeli hozzáférést, az oktatói felkészülést, a digitális keretrendszerek (LMS) és a digitális tartalom fejlesztését, a digitális szolgáltatásokat jelenti, nem pedig a "digitális oktatás" mindenáron való erőltetését. A hazai köznevelés COVID-19 alatti tapasztalata a Google Tanterembe másolt tankönyvekkel kellő elrettentő példával szolgál arról, hogy mit nem szabad csinálni.

3.2. Néhány célzott beavatkozás

13. *Létre kell hozni és működtetni kell a közhiteles állami képzési és munkaerőpiaci tájékoztató rendszert*, amelynek alapja a munkaerőpiaci és képzési helyzet nyomon követése, előrejelzése, és amely átlátható információkkal szolgál az igénybe vehető támogatásokról, ingyenes képzési lehetőségekről is. A rendszernek az állampolgárok mellett *a munkaadók tájékoztatását is* szolgálnia kell. Az LLL lehetőségeivel és személyes hasznáival kapcsolatban tájékoztató, népszerűsítő kampányt érdemes folytatni.
14. Biztosítani kell *az állampolgári jogon járó, minőségbiztosított képzési/pálya/karrier-tanácsadást, mentorálást és kompetenciafelmérést*.
15. *A munkavállalók továbbképzésekhez való jogát* törvényben kell rögzíteni.
16. A felnőttképzésben a második szakma automatikus ingyenessége helyett *a támogatási keretet függetlenné kell tenni a képzési formától*⁹. Az egyéni képzési számla, a voucher legyen felhasználható a szervezett felnőttképzés mellett az önvezérelt tanulás feltételeinek biztosítására, valamint iskolai rendszerű szakképzésre, felsőoktatásra is.
17. *Meg kell engedni a szakképzési hozzájárulás, TAO vagy más befizetési kötelezettségek saját dolgozók képzésére való fordítását, kiegészítve a kisvállalkozások számára is igénybe vehető egyéb ösztönzőkkel*.
18. A közszolgálatok területén dolgozók számára *kötelező továbbképzéseknél* olyan intézményes megoldások kidolgozására és bevezetésére van szükség, amelyek szavatolják, hogy magas színvonalon, a résztvevők közmegelegedésére működjenek a továbbképzések. Ezek kidolgozásába be kell vonni az érintett szférák érdekképviselőit, szakmai szervezeteit. A

⁸https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/document-library/eea-communication-sept2020_hu

⁹ Az ifjúsági szakképzésben meg kell maradjon a második szakma ingyenessége mindazok számára, akik 18 éves koruk alatt kényszerültek szakmaválasztásra.

továbbképzési rendszerek zártságát meg kell szüntetni, a célnak megfelelő képzéseket rendszeren kívülről is be kell fogadni.

19. Megfelelő *képzési és szolgáltatási kínálatot kell biztosítani* olyan térségekben, illetve olyan képzési területeken is, ahol ezt a fizetőképes kereslet piaci alapon nem teszi lehetővé. Ennek egyik lehetősége a regionális feladatkörrel rendelkező felnőttképző központok rendszerének működtetése. Forrást szükséges biztosítani a képzők kihelyezett képzésekre való ösztönzésére, a résztvevők számára *utazási kedvezmény* és *szálláslehetőség biztosítása*ra.
20. Nagy volumenű, de személyre szabott, mentorálással segített *képzési program az alapkészségek megszerzésére és a tanulási készségek fejlesztésére*. Állami hozzájárulás a *digitális felnőttképzésben való részvétel feltételeinek* biztosításához.
21. *A fogyatékkal élők és a megváltozott munkaképességűek képzéséhez szükséges, a pályázati forrásoktól független humán erőforrás és finanszírozás biztosítása*.
 22. Az *önvezérelt tanulást támogató környezet* kialakítása (ingyenes tanulástámogató rendszerek, e-tananyagok és mentorálási lehetőségek elérhető tétele, fejlesztések támogatása). A digitális kompetenciafejlesztés beemelése a településeken kötelezően ellátandó választható *közművelődési alapszolgáltatások* közé.
 23. A *felnőttképzés együttműködési rendszerének* intézményesítése, a szektorközi együttműködések jogszabályi megalapozása országos, regionális és helyi szinten. Az oktatáspolitikai tanácsban *felnőttképzési albizottság* működtetése a munkaadói és munkavállalói szervezetek bevonásával. Az Országgyűlésben éves felnőttképzési vitanap rendszeresítése.
 24. Pályázati források biztosítása a képző intézmények és vállalkozások számára infrastruktúra fejlesztésére és munkatársak képzésére, kiemelten támogatva a minőségi digitális oktatást szolgáló megoldásokat; a magánszféra bevonásával fejlesztett központi tananyagkínálat és szervezést segítő megoldások hozzáférhetővé tétele akár térítés ellenében, azok kötelezővé tétele nélkül.
 25. Megfelelően képzett szakemberekkel ellátott *multifunkcionális kreatív terek* működésének projektaktól független biztosítása a létező intézményrendszerre (közművelődés, könyvtárak, közgyűjtemények, Digitális Jólét Pontok, oktatási intézmények) alapozva.
 26. Különbféle területek – iskolák, képzők, közművelődés, munkaadói szféra, munkaügyi szervezet, szakszolgálatok stb. – szereplőit bevonó *tanulást szolgáló hálózatok* létrehozását ösztönző pályázati lehetőségek megteremtése, a folyamatos működést lehetővé tevő szabályozási változások meghozatala. A *foglalkoztatási és képzési paktumok* működési területének bővítése, a vállalkozások és iskolák által létrehozott *ágazati képzőközpontok* felnőttképzők általi használatának lehetővé tétele.
27. A képzésben résztvevők *túlzott személyes adatszolgáltatási kötelezettségének megszüntetése*; az ügyfélkapus adatszolgáltatás, adminisztráció lehetőségének biztosítása, az adatszolgáltatás egyes elemeinek önkéntessé tétele. Az oktatási nyilvántartás szabályozásának *adatvédelmi szempontú* áttekintése; az állam ellenőrző szerepének megerősítése a magán adatkezelők felett.
28. A felnőttképzési kutatások felújítása, támogató intézményi és pályázati rendszer létrehozása, az elmúlt időszakban megtörtént, de nem hasznosult *kutatások, fejlesztések* hozzáférhetővé tétele és *kormányzati áttekintése*.
29. A *Nemzeti Művelődési Intézetet* és a hozzárendelt képzés- és támogatásfelügyeletet vissza kell venni állami kézbe, és megközelíthető településen kell működtetni.

30. Az egyes képzési szereplők, illetve az egyes intézménytípusok érdekeit szolgáló *protekcionista szabályozási elemek* – egyetlen engedélyezett képzésmenedzsment rendszer, szakképesítés ingyenessége kizárólag szakképző intézményben, pedagógus-továbbképzés felsőoktatáshoz kötése, nemzetgazdaságilag kiemelt képzések stb. – felülvizsgálata.